

ВЗАЄМОДІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ НА ТЛІ ПРОЯВІВ РИНКОВОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 132–134

Макроекономічні коливання чи цикли є однією з найсуттєвіших ознак розвитку будь-яких економічних систем. Водночас інноваційна діяльність є основою ринкової стратегії будь-яких підприємств, що розраховують на утримання провідних позицій на ринку.

Вивчення взаємодії інновацій, що впроваджуються на ринку, і макроекономічних коливань, що існують в економічному просторі, дає найзмістовніший матеріал про вплив інноваційної діяльності підприємств на особливості процесів трансформації виробничо-економічних систем. Сучасні трансформації цих систем полягають у тому, що переважним напрямком розширення ринку є збільшення розмаїтості асортименту продукції, а не збільшення кількості підприємств, як спостерігалось раніше.

Макроколивання та інноваційна діяльність *акмулюють дуже велику енергію*. Закономірності перерозподілу енергії між цими двома економічними процесами, що мають циклічну природу, здатні вплинути на характер розвитку перехідного процесу. Водночас основні зовнішні та внутрішні чинники ринкової турбулентності спричинюють дисипативні механізми розсіювання енергії підприємств, які насамперед впливають на встановлення остаточної форми траєкторії руху. Сила споживача, що відповідає впливу взаємної орієнтації підприємств в економічному просторі, може призвести до вагоміших ефектів.

Основним ефектом, що спостерігається у процесі взаємодії інноваційної діяльності підприємств та макроколивань, є резонанс, тобто підсилення макроколивань. Резонанс виникає тоді,

коли циклічність інноваційних заходів збігається з періодом макроколивань економічного простору. Вплив факторів ринкової турбулентності так чи інакше пов'язаний зі змінами в характері резонансу.

З аналізу проявів основних факторів впливу ринкової турбулентності на взаємодію інноваційної діяльності підприємств та макроекономічних коливань випливають такі висновки:

- загальний характер впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності полягає в тому, що резонанс між макроколиваннями та циклами інноваційної діяльності послаблюється;
- при дорезонансних значеннях параметрів інноваційної діяльності вплив зовнішніх факторів ринкової турбулентності значніший;
- характер впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності не залежить від інертності ринку;
- розподіл інтенсивності конкуренції на всіх режимах відбиває складну картину взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників ринкової турбулентності, однак не є аномальним.

Перший, третій та четвертий з наведених висновків легко пояснюються тим, що всі зовнішні чинники ринкової турбулентності — це дисипація, яка накладається на резонансне поведіння макроколивань та інноваційної діяльності. Вона здатна впливати на інтенсивність резонансу або момент його виникнення, але не здатна змінити сутність резонансного поведіння. Резонанс, у свою чергу, є змістовнішим явищем, ніж суперпозиція дисипативних факторів, тому що вдала інтерпретація цього явища дає змогу з'ясувати

основні джерела аномального поведіння підприємств у стандартних на перший погляд економічних ситуаціях.

Економічний зміст цього міркування полягає в такому. З позицій стратегії реального підприємства насамперед потрібно з'ясувати, як перерозподілити його ефективний запас синергії між активною (тобто випереджаючою) та пасивною (тобто реактивною) складовими протидії дестабілізуючому впливу зовнішнього ринкового середовища. І тільки потім доцільно визначитись із "страховими" запасами синергії, необхідними для компенсації опору економічного простору.

Справді, будь-яке підприємство стихійно використовує розглянуту систему пріоритетів. Першорядним, як правило, є питання про ресурсозабезпечення інноваційної діяльності, тому що цей вид діяльності обслуговує потреби активної протидії майбутній нестабільності ринку, що виникає внаслідок змін у характері та споживчих якостях продуктів чи через появу продуктів-замінників. Потім визначається ресурсомісткість виробничої програми. Гнучка виробнича система підприємства забезпечує пасивну протидію нестабільності ринку за рахунок відстеження стихійної ринкової потреби. І тільки потім планується запас ресурсів, необхідних для компенсації втрат, пов'язаних або з характером товару, або з випадковими коливаннями кон'юнктури, які неможливо прогнозувати. Резонансне поведіння активної та пасивної складових політики будь-якого підприємства, що може призвести до необхідності коригування вихідного розподілу ресурсів, має явний пріоритет над суперпозиційним (комплікативним) поведінням інших факторів. Для оцінки впливу останніх частіше достатньо визначити їх рівнодіючу.

Пояснення другого висновку також базується на судженні про пріоритет самозбудних, резонансних факторів ринкової турбулентності над комплікативними.

Справді, цей висновок можна інтерпретувати як результат комплікативного впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності на резонансні характеристики одного з коливальних механізмів: макроколивань чи інноваційної діяльності. У результаті резонанс переміщується у просторі, а ступінь дорезонансного гасіння коливань змінюється. З характеру і напрямку змін, що спостерігаються за результатами розрахунків, доходимо висновку, що сумарний вплив зовнішніх чинників ринкової турбулентності безпосередньо діє на ефективну тривалість циклу макроколивань, тобто на резонансні характеристики ринку.

Отже, і зміна ефективної тривалості циклу макроколивань, і зміна інтенсивності впливу стримуючих факторів спричинює якісно однакові перебудови перехідного процесу. З огляду на цю тенденцію доходимо однозначного висновку про характер сумарного впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності: на дорезонансній гілці характеристики процесу відбувається прискорене гасіння інтенсивності макроколивань. Таке поведіння притаманне винятково ринку, інертному щодо нового продукту, що, власне, і дає можливість з'ясувати зміст впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності.

Таким чином, можна запропонувати принцип первинності процесу обміну енергії між великими коливальними процесами над процесами дисипації синергії. На основі цього принципу можна пояснити всі виявлені тенденції впливу зовнішніх чинників ринкової турбулентності на взаємодію макроколивань та інноваційної діяльності. Економічний зміст цього принципу було розкрито раніше, тому залишається пояснити конкретне економічне звучання тенденцій, пов'язаних з деформуючим впливом комплікативних зовнішніх факторів ринкової турбулентності.

Комплікативні зовнішні фактори спричинюють деформацію резонансних факторів ринку в бік консервації властивостей, що відповідають традиційному ринку. На перший погляд це парадоксальне поведіння, тому що більшість з чинників ринкової турбулентності зумовлені явищами, які сприяють постійному відновленню ринку. Однак основна властивість, що дає змогу охарактеризувати ринок як традиційний (з позицій резонансу), — це його інертність щодо інновацій.

Традиційний ринок з високою інертністю здатний тривалий час зберігати незмінними параметри внутрішніх коливань. Комплікативні зовнішні фактори, під переважним впливом яких встановлюються параметри макроколивань, є своєрідним охоронним механізмом, що спричинює інертність ринку.

До основних зовнішніх чинників ринкової турбулентності належать рівень сатурації, співвідношення між ціноювою конкуренцією та розмаїтістю продуктів, вплив товарів-замінників. Усі ці чинники за своєю економічною сутністю тією або іншою мірою прагнуть відмежувати ринок від впливу активної політики підприємства, що ґрунтується на його інноваційній діяльності.

Рівень сатурації діє як чинник, який виштовхує підприємства з найвигідніших ринкових позицій. Саме він перешкоджає проникненню продукту на ринок, тому що ринок, який перебуває

під переважним впливом сатурації, має випадковий характер споживання існуючих продуктів. Як наслідок, кожний товар займає цілу галузь економічного простору, а не окрему точку, що має бути в ідеальному випадку.

Цінова конкуренція встановлює реальні та жорсткі бар'єри на шляху проникнення інноваційних, а отже, дорожчих продуктів. З одного боку,

можлива поява продуктів-замінників обмежує потенціал інновацій, який може бути вкладений у продукт. Внаслідок цього знижується реальна цінність такого продукту на ринку. З іншого боку, разом з ціновими міркуваннями цей чинник може формувати додаткову силу стосовно нових продуктів, що виштовхує їх з позицій, які вони займають на ринку.